

Ειρήνη Καμπερίδου, Γιάννης Σταμίρης, Μαίρη Μπόση, Μαρία Ζαχαρή, Ηλίας Λογοθέτης

Παρουσίαση βιβλίου: Επιτέλους αναπνέω ελεύθερη! Γυναικείες Μαρτυρίες¹

Μαίρη Μπόση

«Το βιβλίο της κας Καμπερίδου αποτελεί ένα εμπειριστατωμένο και ολοκληρωμένο έργο για την πορεία και τη ζωή των γυναικών στην Οθωμανική αυτοκρατορία από τον 17^ο αιώνα έως τις αρχές του 20^{ου}. Η προσέγγιση γίνεται μέσα από τα μάτια των δυτικών περιηγητριών που είτε βρέθηκαν τυχαία είτε επέλεξαν να ζήσουν αυτή τη μοναδική για την εποχή τους εμπειρία. Το βιβλίο αναφέρεται σε μια μεγάλη χρονική περίοδο για την οποία, στην Ελλάδα τουλάχιστον, ελάχιστα γνωρίζουμε.

Η πρωτοτυπία του συγκεκριμένου έργου δεν είναι μόνο στα τεχνικά, χαρακτηριστικά του στοιχεία δηλαδή: στη δομή, τη συγγραφική μεθοδολογία, την πρωτότυπη έρευνα, τις αναφορές ή την πλούσια βιβλιογραφία, αλλά στην μοναδική του προσέγγιση. Η πρωτοτυπία του δηλαδή έγκειται στην ίδια του τη θεματογραφία η οποία δεν είχε, έως τώρα, τύχει ακαδημαϊκής και επιστημονικής ενασχόλησης.

Ταυτόχρονα είναι σημαντικό να τονίσω πως πρόκειται για ένα **ιστορικό, κοινωνιολογικό** αλλά και **πολιτικό** βιβλίο, το οποίο καταφέρνει να ταξιδέψει και να

¹Στην εκδήλωση που διοργάνωσε ο Εκδοτικός Όμιλος ΙΩΝ και οι Εκδόσεις Τελέθριο, 12/5/2014 στο Πολιτιστικό κέντρο «Βίλλα Στέλλα», Νέο Ηράκλειο, το βιβλίο παρουσίασαν ο Γιάννης Σταμίρης, Καθηγητής Κοινωνιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, η Μαίρη Μπόση, Επικ. Καθηγήτρια Διεθνούς Ασφάλειας του Πανεπιστημίου Πειραιώς και οι καλλιτέχνες-ηθοποιοί Ηλίας Λογοθέτης και Μαρία Ζαχαρή.

μεταφέρει τον αναγνώστη στην συγκεκριμένη εποχή. Μέσα από αυτό το ταξίδι, ο αναγνώστης μορφώνεται, εκπαιδεύεται, απομυθοποιεί ιστορικά γεγονότα και εισάγει τη σκέψη του σε πολλές και πολύ ενδιαφέρουσες νέες πληροφορίες.

Η κα Καμπερίδου μετά από μια εμφανέστατα μεγάλη και κοπιαστική έρευνα κατάφερε να αποδώσει μια ολόκληρη ιστορική εποχή μέσα από τα μάτια των ίδιων των γυναικών. Η κα. Καμπερίδου αντιμετωπίζει και συζητά ένα τόσο σημαντικό θέμα όχι μόνο με την συνέχεια και την συνέπεια, αλλά και με την ιστορική ακρίβεια και το σεβασμό που του αξίζει. Η συγκροτημένη περιγραφική ανάλυση της, σκύβει με σεβασμό στις γυναίκες των χαρεμιών και αφουγκράζεται τα βιώματά τους.

Η κα Καμπερίδου περιγράφει τη ζωή των γυναικών, εξετάζοντας την με μεθοδολογία και με επιμονή στη λεπτομέρεια, κάτι το οποίο γίνεται εύκολα αντιληπτό καθ' όλη τη διάρκεια ανάγνωσης του βιβλίου. Καθώς περιδιαβαίνει στις διάφορες εποχές της ιστορίας και αναλύοντας την ζωή των γυναικών, δεν μορφώνει απλώς τον αναγνώστη της, αλλά του ξεκαθαρίζει και όλες τις απορίες που τυχόν θα του δημιουργηθούν.

Στο παρελθόν έχει συμβεί να ακούσω περιγραφές που είτε μυθοποιούσαν είτε διαστρέβλωναν τη ζωή και τις συνήθειες των συγκεκριμένων γυναικών αλλά τώρα οφείλω να παραδεχτώ πως με αυτό το έργο δεν αφήνεται κανένα τέτοιο περιθώριο. Στοιχειώδης απορίες βρίσκουν εδώ την λύση τους.

Για παράδειγμα: Πως ζούσαν οι γυναίκες στα χαρέμια; ήταν θέμα επιλογής, εξαναγκασμού ή καταναγκασμού; Τι μεθόδους επιβίωσης επέλεγαν; ή ως χρησιμοποιήσω τα λόγια της συγγραφέως, ποια ήταν η 'στρατηγική επιβίωσης' τους; γιατί ήταν διαποτισμένες (από το βιβλίο) από 'κτηνώδη σκληρότητα'; Ποια ήταν τα χαρακτηριστικά στοιχεία του χαρεμιού; είχαν όλα τα χαρέμια τα ίδια χαρακτηριστικά ή άλλαζαν ανάλογα της υπόστασης και του κοινωνικού στρώματος που λειτουργούσαν;

Η δουλειά στην Οθωμανική αυτοκρατορία, αποτέλεσε ένα ολοκληρωμένο σύστημα παροχής ανθρώπων για τη στήριξη του, και οι γυναίκες 'συνέβαλαν στο σύστημα της ελίτ δουλειάς του χαρεμιού, καλύπτοντας τη μεγάλη ζήτηση των Τούρκων για συζύγους – σκλάβες' οι οποίες στη συνέχεια εκμεταλλεύτηκαν τον θεσμό με στόχο τη δική τους κοινωνική και οικονομική αποκατάσταση.

Εκ των πραγμάτων αυτό σημαίνει ότι οι γυναίκες της εποχής είχαν αναπτύξει πολύ καλά το ένστικτο τους και το ταλέντο τους στην επιβίωση, κυρίως αν λάβουμε υπόψιν μας τις μεγάλες και συχνά δυσβάσταχτες δυσκολίες της καθημερινότητας τους. Έτσι όχι μόνο, κατόρθωσαν να ξεπεράσουν αυτά τα εμπόδια αλλά κυρίως εκμεταλλεύονταν 'όλα τα καθιερωμένα κοινωνικό-θρησκευτικά έθιμα και προνόμια του Ισλάμ, ενώ δεν έχαναν την ευκαιρία να εγκαταλείψουν τα χαρέμια όταν τους δινόταν η δυνατότητα.'

Οι γυναίκες καθώς ήταν απόλυτα περιορισμένες ‘στην δική τους έμφυλη σφαίρα’ δηλαδή στο συγκεκριμένο μικρόκοσμο τον οποίο επέλεγε ο αφέντης τους για να τις περιορίσει, ‘εξαρτιόταν αποκλειστικά από τις δικές τους πηγές ψυχικής επιβίωσης και προσωπικής ενδυνάμωσης’. Οι διαφορετικές εθνικότητες προέλευσης τους δεν έπαιζαν καθοριστικό ρόλο στην ζωή τους αυτή καθεαυτή, καθώς η ενσωμάτωση και η ισοπέδωση της μοναδικότητας της κάθε γυναίκας είχε γίνει σκοπός αλλά και τρόπος ζωής.

Επίσης πολύ σημαντική είναι αναφορά όπου μερικές εκ των γυναικών είχαν το ρόλο του χειραγωγού των υπολοίπων. Στόχος τους ήταν η εξαφάνιση της ιδιαίτερης προσωπικότητας των υπολοίπων καθώς και την ένταξη τους στο σύνολο. Για να γίνει πιο συγκεκριμένη: ένα μικρό ποσοστό από αυτές τις γυναίκες αναλάμβαναν την ‘εκπαίδευση’ νεαρών παιδιών – μελλοντικών γυναικών με στόχο την προετοιμασία τους για τα χαρέμια. Η υποδούλωση των νεαρών γυναικών δεν ήταν ζήτημα επιλογής αλλά αντίθετα ήταν ζήτημα πρακτικής και αντίληψης μιας ισχυρής για την εποχής της αυτοκρατορίας. Το ίδιο συνέβαινε και με τα παιδιά που γεννούσαν οι ίδιες οι οποίες όταν βρίσκονταν αργότερα έγκλειστες στα χαρέμια γινόντουσαν υποχείρια του συγκεκριμένου περιβάλλοντος.

Το βιβλίο της κας Καμπερίδου, υπηρετεί την ακαδημαϊκή έρευνα όχι μόνο με συγγραφικό της έργο, αλλά και με την ακρίβεια της χρονικής ιστοριογραφίας που παρέχει. Οι μαρτυρίες -των γυναικών που αναφέρει- προσφέρουν μέσα από τις εξειδικευμένες λεπτομέρειες οι οποίες αναφέρονται όχι απλώς στην καθημερινότητα των χαρεμιών αλλά σε μια ολόκληρη εποχή, παρέχοντας μ’ αυτόν τον τρόπο πρόσβαση γνώσης στον αναγνώστη της, αλλά και εμπειριστατωμένη ιστορική γνώση.

Όμως, αντί να αναφερθώ με περισσότερη λεπτομέρεια στα κεφάλαια ή στις επιμέρους ενότητες, στο ερευνητικό σκέλος ή στον όγκο των γνώσεων που διατρέχουν τις σελίδες του, στις λεπτομερείς αφηγήσεις και επεξηγήσεις, οι οποίες μας εισάγουν συνολικά στην υπό εξέταση ιστορική περίοδο, και στην εξαιρετικά επιμελή ανθρωπογεωγραφία που το καταλαμβάνει, θα πρότεινα απλά να διαβαστεί από όλους.»